

Zajímavosti o místní Agendě 21

V tomto dokumentu naleznete více zajímavostí o místní Agendě 21 (MA21) a aktivitách, které jsou v rámci ní vykonávány. Zde jsou obsaženy dohromady v jednom dokumentu.

Historie

Jak to všechno začalo?

Stěžejní byl rok 1992 a brazilské město Rio de Janeiro. Ne však kvůli karnevalu, ale kvůli velkému summitu OSN. Rada OSN v tento den totiž přijala dokument s názvem [Agenda 21](#). Tento dokument

je globálním strategickým a akčním plánem světového společenství, který stanovuje kroky k udržitelnému rozvoji. A právě v tomto dokumentu naleznete to, o čem tu běží.

Pro místní Agendu 21 je totiž stěžejní kapitola 28 Agendy 21, která říká, že velké množství problémů a řešení, které Agenda 21 obsahuje, mají své počátky právě v úrovni místních aktivit. Pro měření úspěšnosti cílů byla tedy určena úroveň participace a spolupráce úřadů s občany na místních úrovních. Místní úřady totiž dle Agendy 21 vytváří, řídí a udržují ekonomickou, sociální a environmentální infrastrukturu, dohlíží na plánování, vytváří místní politiku životního prostředí a předpisy, a také pomáhají při implementaci národní a subnárodní environmentální politiky. Jelikož se jedná o úroveň správy, která je nejbližší lidem, sehrávají místní úřady důležitou roli při osvětě a při reakci na podněty veřejnosti, čímž pomáhají dosažení udržitelného rozvoje.

Mělo Česko tenkrát v Riu zastoupení?

I tehdejší Československo mělo v roce 1992 zastoupení v Riu de Janeiro. Zastupoval jej tam československý federální ministr životního prostředí Josef Vavroušek. I přes tuto účast na summitu ale koncept udržitelného rozvoje v Česku celkem vážnul. Až po 11 letech od summitu, tedy v roce 2003, vznikla Rada vlády pro udržitelný rozvoj a následně pak také Pracovní skupina pro místní Agendu 21, která je součástí Rady vlády pro udržitelný rozvoj. Tato pracovní skupina, složená ze zástupců ministerstev, obcí, krajů a nevládních organizací, řeší od počátku své činnosti jednu zásadní otázku, a to jak poznat kvalitní veřejnou správu a jak její kvalitu měřit. Zároveň si tato pracovní skupina dala za cíl najít stav, kdy bude MA21 běžným nástrojem veřejné správy v naší zemi.

Pro měření kvality veřejné správy a výkonu MA21 vznikla tzv. Kritéria MA21, která byla na začátku otestována v praxi na několika městech i krajích. Plnění těchto kritérií je sledováno v rámci oficiální [Databáze MA21](#). Od roku 2006 je MA21 zařazena mezi oficiální metody zvyšování kvality veřejné správy. Mezi další metody patří např. známý benchmarking a další.

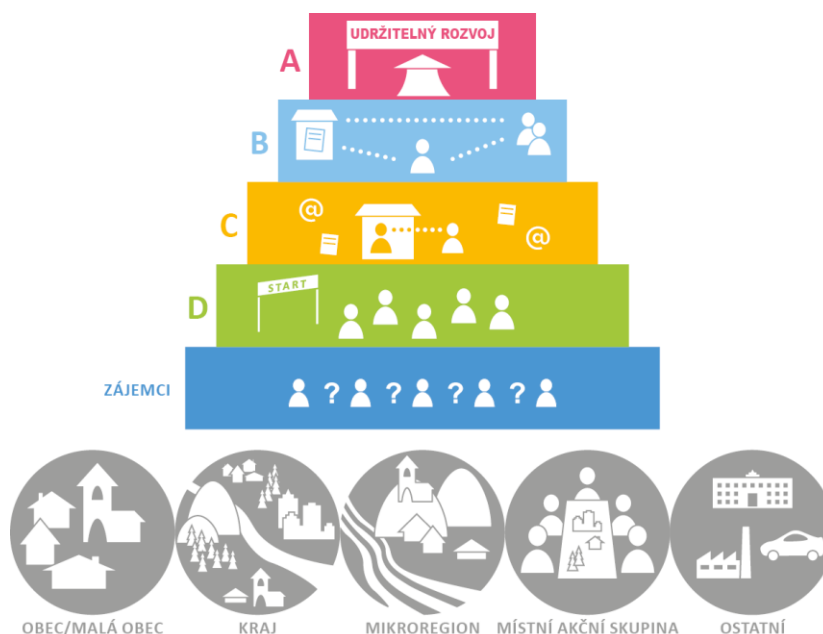
Kdo je v České republice zodpovědný za fungování MA21?

Gestorem MA21 na národní úrovni je Ministerstvo životního prostředí ČR, které je zároveň hlavním koordinátorem v České republice a také je zodpovědné za nastavení MA21 a jejího hodnocení.

CENIA, což je Česká informační agentura životního prostředí, poskytuje odbornou a metodickou podporu realizátorům MA21. Provozuje tzv. Informační systém MA21 v ČR a kontroluje plnění kritérií MA21.

Opava se mezi realizátory MA21 připojila v roce 2011.

Kategorie MA21

Do realizace MA21 se může zapojit jakákoliv obec, kraj, mikroregion, nebo místní akční skupina.

Nejprve se daná samospráva musí přihlásit do kategorie Zájemci, dále může postoupit do kategorie D, následně do kategorie C, pak do kategorie B a nakonec do kategorie A.

Jestliže samospráva postupuje do vyšší kategorie, musí splnit kritéria rovněž všech nižších kategorií.

Kritéria MA21

Samospráva zapojená do MA21 plní kritéria jednotlivých kategorií, níže se dozvíte jaká.

V kategorii Zájemci je to vyplnění registračního formuláře do Databáze MA21. Zájemce se registruje, vyplní kontaktní osobu a potvrdí svůj zájem o MA21. Kategorie Zájemci je takovým startovacím bodem, který je ještě bez formálních struktur a procesů. Smyslem této kategorie je být informován o tom, co MA21 obnáší.

V kategorii D pak musí samospráva ustanovit odpovědného politika pro MA21, kterým je například starosta obce, náměstek primátora, místostarosta, člen rady nebo zastupitelstva. Odpovědný politik musí být ustanoven pro každé volební období.

Dále musí být ustanoven koordinátor MA21, který musí být zaměstnancem úřadu dané samosprávy. Koordinátor komunikuje s politikem, s veřejností a s dalšími koordinátory, dále také hlídá plnění kritérií MA21 v databázi MA21.

Daná samospráva musí mít také sestavenou neformální skupinu pro MA21, která je složena ze zástupců tří sektorů, a to z veřejné správy, neziskového sektoru a komerčního sektoru. Neformální skupina se schází k otázkám udržitelného rozvoje a participace.

V kategorii D je také důležité schválit Deklaraci udržitelného rozvoje, kterou se samospráva zavazuje k podpoře udržitelného rozvoje na svém území.

Jako další kritérium je nutné splnit minimálně dvě plánovací akce s účastí veřejnosti za rok. Může se jednat o participativní rozpočet, kulaté stoly, workshopy a další.

Následující povinností je spolupráce veřejné správy, nevládního sektoru a podnikatelského sektoru, kdy musí proběhnout jedna společná aktivita za rok. Může se zde jednat o aktivity uskutečněné například v rámci Dne Země a dalších podobných akcí.

Posledním kritériem v kategorii D je projednání roční pravidelné zprávy o MA21 a akčního plánu zlepšování MA21. Tyto dva dokumenty se zpracovávají každoročně. Hodnotící zpráva obsahuje zpravidla aktivity, které proběhly v rámci zapojení se do MA21 v uplynulém roce. Plán zlepšování pak obsahuje rozpis aktivit, které jsou plánovány na další rok. Oba tyto dokumenty si můžete prohlédnout na [webu](#).

Kategorie D slouží jako startovací. Samospráva si vytváří organizační zázemí, začíná aktivně zapojovat veřejnost do plánování a rozhodování. Pořádané aktivity jsou pak založeny na principu partnerství. Samospráva také vytváří webovou stránku s informacemi o MA21.

Kategorie C navazuje na kategorii D tím, že samospráva musí ustanovit oficiální orgán MA21. Oficiálním orgánem se rozumí například komise rady nebo zastupitelstva. V Opavě funguje Komise MA21, která je poradním orgánem rady města v oblasti udržitelného rozvoje a participace. Tato komise jedná zejména v oblasti participativního rozpočtu, kdy sestavuje a schvaluje výzvu, vyjadřuje se k podaným projektům participativního rozpočtu. Dále pak komise projednává hodnotící zprávu a plán zlepšování. Komise se schází dle potřeby, zpravidla třikrát ročně.

Dalším úkolem v kategorii C je realizace osvětových aktivit k udržitelnému rozvoji. Je zde možné zahrnout aktivity *Dne Země*, *Evropského týdne mobility*, *Dne stromů* a dalších aktivit. Důležité je, aby se tyto aktivity týkaly problematiky udržitelného rozvoje a informovaly veřejnost o dané problematice. Na Dni Země je například veřejnost informována o problematice znečišťování přírody, třídění odpadů, ale také o možnostech trávení volného času, které příroda nabízí. Společně se Dnem Země se pojí také úklidové aktivity, které jsou známy například pod názvem *Uklidme Česko*.

Další kritérium je velmi podobné, týká se realizace vzdělávací akce k udržitelnému rozvoji a MA21 pod vedením kvalifikovaného lektora, a to pro veřejnost. V minulosti to byla například přednáška

s názvem *Jak se točí Kola pro Afriku*. Lektor musí svou kvalifikaci doložit svým životopisem, dále musí přednáška obsahovat informace o tom, co je to udržitelný rozvoj. Hlavní část přednášky pak může být zaměřena na některé z dílčích témat udržitelného rozvoje, jako je například energetika, doprava, územní rozvoj, dětská práce a další, to vše ale s návazností na udržitelný rozvoj.

Jelikož je důležité i vzdělávání napříč úřadem, následující kritérium ukládá povinnost uspořádat vzdělávací akci k udržitelnému rozvoji a MA21 také pro zaměstnance úřadu. Vzdělávací lekce musí proběhnout pod vedením zkušeného lektora, který svou kvalifikaci opět doloží svým profesním životopisem. Na úvod musí rovněž zaznít informace o udržitelném rozvoji, dále může vzdělávací akce pokračovat jakýmkoliv tématem z oblasti udržitelného rozvoje. Pro úřad však stačí tato vzdělávací akce jedenkrát za volební období.

Dalším kritériem je finanční podpora aktivit udržitelného rozvoje a MA21 realizátorů MA21. To znamená, že vedení města musí v rozpočtu uvolnit částku na realizaci aktivit udržitelného rozvoje a MA21. Finanční podpora se týká například participativního rozpočtu nebo aktivit, které vzešly z jiné formy komunitního plánování (např. veřejné fórum, aj.). V Opavě je v tomto kritériu uplatňován participativní rozpočet, nicméně finanční podporu města mají také pořádané osvětové aktivity – Podpora třídění odpadů, Podpora kompostování, Prezentace poskytovatelů sociálních služeb na multižánrovém festivalu, kurz první pomoci, prevence užívání návykových látek mladistvými, kurz zaměřený na komunikaci, beseda o podpoře lokální ekonomiky a další aktivity.

Předposledním povinným kritériem kategorie C je plánování s veřejností technikami, které zahrnují tři fáze participace. Mezi tři fáze participace patří zjišťování potřeb, dále konzultace návrhu a nakonec prezentace výsledného řešení. Touto třífázovou participací prochází například projekty participativního rozpočtu. Občan podá nápad, který je následně předložen veřejnosti k hlasování (ověření potřeb – občané vyberou nápad, který nejvíce potřebují, se kterým se nejvíce ztotožňují). Dále probíhá konzultace návrhu řešení vítězného nápadu. Za prezentaci výsledného řešení lze považovat realizaci vítězného nápadu.

Dalším příkladem třífázové participace může být aktualizace Komunitního plánu rozvoje sociálních a souvisejících služeb statutárního města Opavy na období 2022–2026. Aktualizace tohoto plánu vzešla z potřeb účastníků skupin komunitního plánování, kteří se podíleli rovněž na konzultacích ohledně aktualizace daného dokumentu (zjišťování potřeb). Plán byl následně zveřejněn k připomínkování veřejností (konzultace návrhu). Připomínky byly zpracovány a plán byl schválen zastupitelstvem města. Nyní je dokument dostupný na [webových stránkách](#) (prezentace výsledného řešení).

Posledním z povinných kritérií kategorie C je další odborné proškolení koordinátora MA21, které bude rozvíjet jeho základní znalosti a dovednosti. Musí se jednat o akreditovaný kurz pod záštitou školící instituce. Doložen musí být rovněž certifikát. Čeho by se měl ale takový akreditovaný kurz týkat? Akreditovaný kurz by měl rozvíjet jednu z těchto oblastí: odborné znalosti k udržitelnému rozvoji a MA21, participační techniky a metody, komunikační dovednosti, práce s informacemi (jejich získávání, třídění a dobrá praxe), orientace v plánovacích procesech (komunitní a strategické plánování), znalost fungování úřadu (hlavní aktéři, struktura úřadu), medializace (spolupráce s médii, publicita), organizační dovednosti (příprava a vyhodnocení akcí),

IT dovednosti (obsluha PC, online nástroje pro MA21). Kurz se samozřejmě nemusí týkat obecně těchto témat, ale může se podrobně zaměřit na jednu z problematik vybraného tématu – například pokročilé funkce Microsoft Excel.

Dalšími kritérii, které jsou v kategorii C dobrovolné, jsou Audity udržitelného rozvoje. Jedná se o soubor celkem 10 témat, ve kterých samospráva popisuje aktuální stav na svém území. K vyplnění těchto informací napomáhá soubor pomocných otázek. Audity jsou obsáhlým souborem otázek, které vyplňují specialisté z dotčených odborů úřadu samosprávy pod koordinací ustanoveného koordinátora MA21. Jednotlivé audity mají platnost 3 roky. Audity se zpracovávají v těchto tématech:

1. Správa věcí veřejných (dvě části)
2. Životní prostředí
3. Udržitelná spotřeba a výroba
4. Doprava a mobilita
5. Zdraví
6. Místní ekonomika a podnikání
7. Vzdělávání a výchova
8. Kultura a volný čas
9. Sociální prostředí
10. Globální odpovědnost

Plnění auditů udržitelného rozvoje je sice dobrovolné, ale jestliže směřuje samospráva do kategorie B, musí mít v kategorii C platné všechny audity.

Kategorie C nese název stabilizace. Samospráva má politicky zastřešený proces MA21, schválený oficiální dokument MA21, MA21 je začleněná do oficiální organizační struktury úřadu a aktivní zapojení občanů probíhá ve vyšší míře.

Kritéria kategorie B již nevyžadují plnění ukazatelů kategorií D a C, kromě ustanovení odpovědného politika, ustanovení koordinátora a sestavení oficiálního orgánu pro MA21. Kromě tohoto musí samospráva v kategorii B již povinně plnit Audity udržitelného rozvoje. Další povinností samosprávy je sestavit oficiální orgán pro udržitelný rozvoj. Jedná se o skupinu lidí, odborníků, která sleduje udržitelný rozvoj na území dané samosprávy a využívání principů udržitelného rozvoje při řešení rozvojových otázek.

Kategorie B nese název systém řízení. Samospráva má již ucelenou strategii udržitelného rozvoje, která je připravená společně s experty, partnery a veřejností. Dílčí koncepce této strategie respektují principy udržitelného rozvoje. Samospráva také systémově a finančně podporuje MA21 z vlastních i externích zdrojů. Postup k udržitelnému rozvoji dané samosprávy je pak měřen a hodnocen a příklady dobré praxe jsou aktivně sdíleny.

Kritéria kategorie A vyžadují plnění Auditů udržitelného rozvoje pro kategorii A, a také plnění kritérií kategorie B.

Kategorie A se nazývá dlouhodobý proces. Samospráva má v této kategorii zřízen komplexní proces strategického řízení. Místní Agendu 21 koordinuje a dozoruje stálý orgány rady nebo zastupitelstva. Tento orgán také koordinuje soulad MA21 s dalšími metodami řízení kvality veřejné

správy. Stav udržitelného rozvoje je důkladně sledován a vyhodnocován, a to na základě stanovených indikátorů, kterými jsou Audity udržitelného rozvoje.

Kategorie A a B jsou pak obhajována v místě realizátora MA21. Cílem těchto obhajob je podrobné posouzení kvality realizace MA21 z pohledu národních hodnotitelů ve spolupráci s místními partnery. Obhajoba kategorie je vždy veřejná, zúčastnit se mohou místní partneři, široká veřejnost a také další externí návštěvníci, jako jsou například realizátoři MA21, pro které slouží veřejné obhajoby jako zdroj dobré praxe a inspirace.

Obhajoba probíhá tak, že realizátor ve spolupráci s partnery připraví prezentaci, ve které představí stav udržitelného rozvoje podle auditů. Vyhodnotí slabé stránky, trendy a inovace. Jestliže je audit opakován, jsou prezentovány plnění podmínek a doporučení expertního týmu.

Udržitelný rozvoj

V kritériích se neustále hovoří o udržitelném rozvoji, co to ale vlastně je?

Obecně můžeme říci, že se jedná o takový rozvoj, který zabezpečuje potřeby generace současné, aniž by omezoval možnost budoucích generací naplňovat jejich vlastní potřeby.

Udržitelný rozvoj usiluje o rovnováhu mezi třemi základními pilíři - ekonomickým, sociálním a environmentálním. Na místní úrovni se udržitelný rozvoj týká především zaměstnanosti, možností vzdělávání a jeho dostupnosti, zajištění práv menšin, spravedlnost a bezpečnost, dopady dopravy, nakládání s odpady, surovinami a vodou, znečištění ovzduší či stav okolní přírody.

Jde o takový způsob rozvoje, který se zároveň snaží odstranit nebo zmírnit negativní projevy dosavadního způsobu vývoje lidské společnosti. Minulý i současný vývoj, který je založený především na ekonomickém růstu, se nezvratně podepisuje na podobě a fungování naší planety. Jelikož většina přírodních zdrojů není nekonečná a jejich nadměrné čerpání naši planetu poškozuje, jedná se vlastně o rozvoj na dluh.

Udržitelný rozvoj proto nebere v potaz pouze ekonomický růst, ale i společenské hodnoty a přírodní bohatství. Hlavní otázkou proto zůstává jak uchovat kvalitu života a zajistit potřeby současných generací, aniž by bylo ohroženo naplnění potřeb budoucích generací a jiných lidí. Stojí na pochopení, že sociální, environmentální a ekonomický pilíř společnosti jsou úzce propojeny a že nelze jeden z nich upřednostnit.

Původním záměrem udržitelného rozvoje je ochrana přírody, ale v dnešní moderní době je důležité soustředit se také na oblast dobrého a efektivního řízení a správy věcí veřejných.

Tyto záměry a pilíře jsou dále rozpracovány do celkem 17 cílů udržitelného rozvoje, viz obrázek níže.

 CÍLE **UDRŽITELNÉHO ROZVOJE**

Obr. č. 1: Cíle udržitelného rozvoje. Dostupné z: <https://www.tydenudrzitelnosti.cz/o-projektu/>

Tyto cíle jsou dále rozpracovány tak, aby každý pochopil, jak může změnit své chování, jednání a uvažování a přispět tak k udržitelnému rozvoji.

Stručně o jednotlivých cílech

1. Konec chudoby - Tento cíl bojuje za vymýcení všech forem chudoby po celém světě.
2. Konec hladu – Cílem je vymýcení hladu, dosažení potravinové bezpečnosti a zlepšení výživy a také prosazovat udržitelné zemědělství. To vše s platností nejlépe po celém světě.
3. Zdraví a kvalitní život – Cílem je zajištění zdravého života a zvyšování jeho kvality pro všechny věkové kategorie.
4. Kvalitní vzdělání – Tento cíl bojuje za zajištění rovného přístupu k inkluzivnímu a kvalitnímu vzdělávání a také podpořit celoživotní vzdělávání pro všechny.
5. Rovnost mužů a žen – Cílem je dosažení genderové rovnosti a posílení postavení všech žen a dívek.
6. Pitná voda, kanalizace – Za cíl je kladeno zajistit všem dostupnost vody a sanitačních zařízení a udržitelné hospodaření s nimi.
7. Dostupné a čisté energie – Tento cíl usiluje o zajištění přístupu k cenově dostupným, spolehlivým, udržitelným a moderním zdrojům energie, a to pro všechny.
8. Důstojná práce a ekonomický růst – Cílem je podpora trvalého, inkluzivního a udržitelného hospodářského růstu, plné a produktivní zaměstnanosti a důstojné práce pro všechny.
9. Průmysl, inovace a infrastruktura – Za cíl je kladeno vybudování odolné infrastruktury, podporování inkluzivní a udržitelné industrializace a inovace.
10. Méně nerovností – Tento cíl usiluje o snížení nerovností uvnitř zemí i mezi nimi.

11. Udržitelná města a obce – Cílem je vytvoření inkluzivních, bezpečných, odolných a udržitelných měst a obcí.
12. Odpovědná spotřeba a výroba – Cílem je zajištění udržitelné spotřeby a výroby.
13. Klimatická opatření – Za cíl je kladeno přijetí bezodkladných opatření bojujících se změnou klimatu a zvládnání jejich dopadů.
14. Život ve vodě – Za cíl je kladena ochrana a udržitelné využívání oceánů, moře a mořských zdrojů pro zajištění udržitelného rozvoje.
15. Život na souši – Cílem je ochrana, obnova a podpora udržitelného využívání suchozemských ekosystémů, udržitelného hospodaření s lesy, potírání rozšiřování pouští, zastavení a následně zvrácení degradace půdy a zastavení úbytku biodiverzity.
16. Mír, spravedlnost a silné instituce – Tento cíl usiluje o podporu mírové a inkluzivní společnosti pro udržitelný rozvoj, zajištění přístupu ke spravedlnosti pro všechny a vytvoření efektivních, odpovědných a inkluzivních institucí na všech úrovních.
17. Partnerství ke splnění cílů – Cílem je oživení globálního partnerství pro udržitelný rozvoj a posílení prostředků pro jeho uplatňování.

Pro lepší pochopení toho, jak můžete vy sami podpořit udržitelný rozvoj případně jej představit například dětem, můžete nalézt informace včetně her na tomto odkazu: <https://www.spolecenskaodpovednost.cz/sdgs/>.

Jestliže se vám téma udržitelného rozvoje líbí, můžete se s jeho cíli zahrát pexeso, které je ke stažení zde: <https://osn.cz/resources/pexeso-udrzitelny-svet/>.